Omgevingsgeschiedenis

Ronald van Kesteren en Rob Camps

1994 - Het jaar van de omgevingsgeschiedenis? In ieder geval is het de moeite waard om eens te kijken op welke manier je daarmee op school om kunt gaan.

Hier een voorbeeld hoe door samenwerking van onderwijs- en archiefwereld omvangrijk lesmateriaal over de geschiedenis van Venlo is ontstaan. Ronald van Kesteren is leraar geschiedenis en staatsinrichting aan het Collegium Marianum en Rob Camps medewerker van het Gemeentearchief Venlo.

***Venlo 650 jaar stad*, samengesteld door R. van Kesteren en R. Camps, en uitgegeven door Van Spijk (ISBN 90 6216 041 7) kost *f*7,50 en is te bestellen bij het Gemeentearchief Venlo, Dokter Blumenkampstraat 1, 5914 PV, Venlo, tel. 077-548590. Daar is ook te docentenhandleiding verkrijgbaar.**

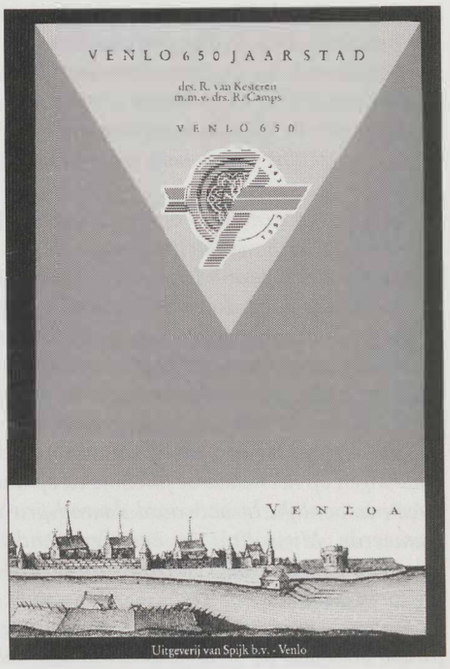
Volgens de kerndoelen van zowel basisonderwijs als voortgezet onderwijs moeten leerlingen eenvoudig historisch onderzoek kunnen verrichten naar gebeurtenissen en ontwikkelingen in de eigen omgeving. Omgevingsgeschiedenis krijgt daarmee in de basisvorming een prominente plaats toebedeeld. In de onderbouw van het voortgezet onderwijs moeten ruim twintig lessen aan de eigen omgeving worden besteed. En mogelijk worden hiervoor door de overheid beoordelingsrichtlijnen opgesteld.

Venlo 650 jaar stad

Dit jaar werd het feit herdacht dat Venlo in 1343 stadsrechten ontving van de Gelderse hertog. Voor de hiervoor in het leven geroepen stichting 'Venlo 650 jaar stad' stond van meet af aan vast dat op enigerlei wijze het onderwijs hierbij betrokken diende te worden. Invoering van de basisvorming in 1993 zou betekenen dat leerlingen van *alle* onderwijstypen te maken zouden krijgen met omgevingsgeschiedenis. Dat was voor genoemde stichting reden om groen licht te geven voor het schrijven van een lesboek dat in de toekomst op alle scholen in de regio gebruikt zou kunnen worden.

Om omgevingsgeschiedenis in praktijk te brengen staan voor een docent twee mogelijkheden open - die overigens goed naast elkaar kunnen worden toegepast.*

Bij de inductieve methode wordt uitgegaan van de ervaringen van leerlingen. Zij verzamelen gegevens uit de eigen omgeving, die later worden gegeneraliseerd. Omgevingsonderwijs heeft dan voornamelijk betrekking op zichtbare verschijnselen - gebouwen, steden, dorpen, landschappen en biotopen. Die zijn voor leerlingen herkenbaar en lenen zich goed voor veldwerk. Bij een deductieve benadering krijgen de leerlingen bronnen voorgelegd.



klio
nummer 1/94
pagina's 32 en 33

Al onderzoekend moeten zij de betekenis hiervan zien te achterhalen.

In het lesboekje over Venlo is vooral gekozen voor de deductieve methode. In de docentenhandleiding worden suggesties gedaan voor een inductieve benadering.

'History around us'

Bij het samenstellen van het lesmateriaal hebben we ons laten inspireren door ervaringen die men al geruime tijd in Engeland heeft opgedaan en goed aansluiten bij de kerndoelen van de basisvorming.

Uit bezorgdheid over de positie van het vak geschiedenis - dat dreigde onder te gaan tussen de Skylla van de evenementiële geschiedschrijving en de Charybdis van de sociale wetenschappen - werd in Engeland aan het begin van de jaren zeventig de basis gelegd voor een nieuw geschiedenisproject: het 'Schools Council History 13-16 Project'.
Begonnen als experiment heeft dit project een zekere status verworven, waardoor steeds meer scholen overschakelen op 'History 13-16'.
De redding werd gezocht in het opnieuw vormgeven van het vak. 'History 13-16' heeft als uitgangspunt dat geschiedenis niet gezien wordt als een 'body of knowledge', maar als een 'form of knowledge'. Niet de kennis staat voorop, maar de manier waarop die kennis verkregen wordt. Vandaar dat het accent kwam te liggen op historische vaardigheden en benaderingswijzen, zoals het kunnen interpreteren van bronnen en het kunnen onderscheiden van oorzaak en gevolg, continuïteit en verandering.

Een van de vijf segmenten waarin de leerstof is geordend, is getiteld 'History around us'. Dit onderdeel biedt de scholen een algemeen kader waarmee historische overblijfselen in de eigen omgeving bestudeerd kunnen worden.
De doelstellingen van 'History around us' zijn:

* leerlingen bewust maken dat de zichtbare overblijfselen van het verleden belangrijke bronnen voor historisch begrijpen zijn;
* leerlingen kennis en vaardigheden bijbrengen waarmee zij zichtbare overblijfselen kunnen herkennen, interpreteren en in een bredere historische context kunnen plaatsen;
* leerlingen een basis geven voor de verkenning van hun eigen omgeving - een basis die zich buiten de school zal voortzetten.

Het lesmateriaal

In *Venlo 650 jaar stad* is gekozen voor vijf thema's, die aansluiten bij de kerndoelen waar de leerinhouden zijn gedefiniëerd. De vijf onderwerpen hebben betrekking op het ontstaan van de stad in de middeleeuwen, Venlo en de Nederlandse opstand, banditisme in de achttiende eeuw, de modernisering van de stad in de negentiende en twintigste eeuw en de geschiedenis van de joodse minderheid vanaf de middeleeuwen tot de Tweede Wereldoorlog.

Alle hoofdstukken zijn op dezelfde manier gestructureerd. Na een 'instap', waarbij de leerlingen vertrouwd raken met het te behandelen thema, worden enkele vragen geformuleerd. Ieder hoofdstuk wordt afgerond met slotopdrachten die antwoord geven op de eerder gestelde vragen.
Het lesmateriaal bestaat voor een belangrijk deel uit bronnen. De leerlingen wordt niets voorgekauwd. Zij moeten zelf met behulp van aangeboden informatie onderzoek verrichten.

Hoewel zelfwerkzaamheid het uitgangspunt van de lessenserie is geweest, kan een leraar die wil doceren veel van zijn gading vinden in de docentenhandleiding. Daar wordt bij ieder hoofdstuk aanvullende informatie gegeven. Deze informatie biedt verder materiaal voor het samenstellen van toetsen.
In de docentenhandleiding worden ook suggesties gedaan voor veldwerk. In het hoofdstuk over de industrialisering en modernisering van Venlo krijgen de leerlingen bijvoorbeeld gegevens te verwerken over hygiënische omstandigheden rond de eeuwwisseling. Door middel van een interviewopdracht moeten zij informatie verzamelen over sanitaire voorzieningen vóór de jaren zeventig. Op deze manier kan het lesmateriaal een basis bieden voor voortgezet inductief onderzoek in de eigen omgeving.

** Suggesties voor omgevingsgeschiedenis: zie R. van Kesteren, 'Van hunebed naar Limburg-on-line', in Magazine voor Basisvorming, mei (1993) 20-22.*

VOORBEELD

4. De nieuwe industrie

Sinds Venlo goed bereikbaar was geworden, kregen ook de ondernemers meer belangstelling voor Venlo. In 1888 bijvoorbeeld kwam de Engelse technicus F.R. Pope in contact met de rijke Venlose familie Goossens. Het jaar daarop richtten zij de eerste Nederlandse gloeilampenfabriek op.
Al gauw werd een enorme stoommachine gekocht. Vanaf het begin boekte het bedrijf grote winsten.
In 1920 kwam uiteindelijk het grootste deel van de Popefabriek in handen van een concurrent van het eerste uur: Philips in Eindhoven.

Ook Venlo profiteerde van de nieuwe stoomkracht. In allerlei bedrijfstaakken werd stoom toegepast. Bekijk maar eens de advertenties hierna.



Bron 9. Advertentie uit 1901.